
Studentské půjčky: ano, ale udržitelně

Studentské půjčky: ano, ale udržitelně

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

28.11.2011 Hospodářské noviny Strana 9 Názory, autor: Daniel Münich

Světlo světa spatřil dlouho očekávaný návrh systému finanční pomoci vysokoškolským studentům. Úředně se mu říká věcný záměr zákona a předložilo ho ministerstvo školství. Takový zákon a systém jsme dosud neměli, takže se má stavět na zelené louce. Novinkou má být systém studentských půjček se státními garancemi. Má jít o půjčky na studentské živobytí a na školné. Většina vyspělých zemí již takový systém má, takže jde jistě o krok správným směrem. Navíc, bez půjček si lze jen stěží představit zavedení školného.

Záměr obsahuje několik variant půjček. To lze u tak složité věci uvítat. I pro znalého člověka však ministerský text představuje obtížné čtení. I proto, že je občas nepřehledný a neúplný i v detailech, kde se může skrývat ďábel. Srovnání navržených variant navíc komplikuje skutečnost, že se liší jak administrativně, tak finančně.

Co nevyumůže úřad, zaplatí rozpočet?

V ministerstvem doporučené variantě student získá půjčku tak, že zajde do banky, doloží svůj nárok na půjčku, uzavře smlouvu, banka mu zřídí studentský účet a začne mu na něj půjčky připisovat. Půjčku na živobytí si bude student vybírat, půjčku na školné bude banka posílat rovnou vysoké škole. Během studia nebude student z půjčky platit úrok, ani mu úrok nebude nabíhat. Prominutý úrok bude bance proplácet státní rozpočet. Stát bude realizovat záruky vůči bankám skrze Českomoravskou záruční a rozvojovou banku (ČMZRB), kde má většinový podíl. Když pomocí této banky stát pomáhá v investicích menším podnikatelům, proč by tato banka nemohla ručit i při investicích do lidského kapitálu.

Čerstvý absolvent si má vybrat ze splátkových variant kombinujících délku splácení a fixní výši splátky, tzv. anuitu. Výška anuity zohlední i úrok za pořízení finančních zdrojů bankou, nákladovou přírážku na související činnost ČMZRB a provozní přírážku banky. Banka si navíc bude účtovat poplatky. Poté, co absolvent započne splácet, bude ho moci pozastavit pouze v předem stanovených případech, jako je nezaměstnanost, rodičovská a mateřská dovolená. Dluh, který nebude splacen do šedesáti let věku, bude odepsán k tíži státního rozpočtu. Dlužníka, který splácet má, ale splácet nebude a banka peníze nevyumůže, předá banka státu výměnou za peníze, které banka osobě zapůjčila. To budou ony státní garance. Stát na takovém dlužníkovi začne vymáhat nejen nesplacené splátky, ale rovnou celý dluh, podobně jako nezaplacené daně. Co nevyumůže ani finanční úřad, to zaplatí státní rozpočet.

Bez úroků to nepůjde. Ačkoliv z navržených variant nepovažuji za vhodnou ani jednu, dá se z nich, myslím, optimální varianta poskládat.

Navrhované nulové úročení půjčky během studia by vedlo k tomu, že si půjčku v maximální výši budou brát i ti studenti, kteří ji nepotřebují, peníze si budou ukládat na termínované účty, na konci studia půjčku vrátí a výnos si nechají. Výsledkem by bylo vysoké a zbytečné zatížení státního rozpočtu. Půjčky je proto záhodno úročit již během studia, a to sazbou, za kterou si pořizuje finanční kapitál stát, tedy někde na úrovni 4 % ročně. To od půjček odradí ty, kteří půjčku nepotřebují, a příliš nezatíží ty, co ji potřebují. Úrok bude navíc motivovat k včasnému dokončování studia. Splácení bez obnažení Když přijde čas splácení, absolventům je třeba nabídnout dvě volby. První volba by se podobala anuitnímu splácení, ale splátky by měly být stanoveny jako rostoucí v čase, aby jejich výše sledovala růst průměrného výdělku s roky praxe. Anuitní splátka – má konstantní výši po celou dobu splácení – by totiž absolventy extrémně zatěžovala krátce po škole, kdy jsou jejich příjmy nejnižší. Řada studentů by to důvodně považovala za příliš riskantní a odrazovala by je nejen od půjček, ale i od studia.

Proto musí mít absolvent druhou možnost splácení, a to formou 12- až 15procentního odvodu z příjmů převyšujících splátkovou hranici. Stejný princip již roky funguje ve Velké Británii, která za podobných podmínek půjčí na školné i každému Čechovi, který v Británii studuje. V takovém případě by se dlužník musel smířit s tím, že bude každý rok předkládat bance doklad o svém daňovém základu z daňového prohlášení. To by odpovídalo zavedené praxi, kdy banky od žadatelů o hypotéku požadují daňová přiznání. Kdo by se chtěl vyhnout tomuto finančnímu obnažování, bez kterého se nedá stanovit bezriziková splátka závislá na aktuální výši příjmů, ten by si mohl zvolit fixní volbu splátek.

Úlevy pro potřebné Hranici pro splácení půjček je záhodno nastavit pod úrovní průměrné měsíční mzdy (cca 24 000 Kč), řekněme na dvojnásobku mzdy minimální (cca 17 tisíc Kč). To by splácející zásadněji nepoškodilo, protože by stále platili jen 12–15 % z příjmů nad tuto hranici. Ještě vhodnější by bylo zavést do splácení progresivitu, aby se z vysokých příjmů splácelo vyšším procentem. Takové nastavení by zvýšilo jak tempo splácení, tak podíl splacených půjček. Tím by se snížily ztráty, čímž by se dosáhlo snížení úročení půjček pro skutečně potřebné studenty a snížily by se nároky na

dotace od státu. Během jasně definovaných životních situací, jako jsou rodičovství, mateřství a dlouhodobá nemoc, je záhodno dluh úročit také, ale pouze ve výši inflace. To by zaručilo nezvyšování reálné výše dluhu. Protože jde o životní situace hodné společenské solidarity, měl by tyto úrokové ztráty hradit státní rozpočet.

Ostatním dlužníkům by měl být účtován úrok, který pokryje náklady státu (ČMZRB) na pořízení finančního kapitálu (cca 4 %) a náklady na pokrytí ztrát způsobených nesplacením půjček do 60 let věku nebo do 25–30 let po dokončení školy.

Pro banky nižší zisk, ale budoucí klienti Náklady a přiměřený zisk bank je vhodné financovat striktně skrze regulovanou výši poplatků za vedení studentského účtu. Oproti financování úrokovou přírážkou by šlo o přehlednější, snadněji regulovatelnou a předvídatelnější formu. Navíc to bude banky motivovat od neplatících dlužníků splátky opravdu vymáhat a nepředávat je státu při prvním opomenutí poslat splátku. Přiměřený zisk bank může být nižší než u jiných bankovních produktů, protože vedení studentského účtu v bance studenta zaváže pro nabídku dalších produktů.

Aby půjčky splnily původní účel, musí pomáhat těm, co je reálně potřebují a jejich financování musí být udržitelné. A rádi!